

Підстави для додаткової та повторної експертизи в адміністративних справах

Олена Луніна

кандидат юридичних наук, суддя, суддя-спікер, Дніпропетровський окружний адміністративний суд,
м. Дніпро, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1739-6748>, e-mail: lenaolena489@gmail.com

Висвітлено підстави призначення додаткової та повторної експертизи в адміністративних справах і розмежовано їх за характером дефектів первинного висновку. Показано, що додаткова експертиза застосовується для усунення неповноти та уточнення висновків, тоді як повторна призначається за наявності обґрунтованих сумнівів у правильності, методичній надійності або узгодженості висновку з матеріалами справи. Окреслено практичні критерії, які запобігають зловживанню експертизою як інструментом затягування процесу.

Ключові слова: додаткова експертиза; повторна експертиза; адміністративні справи; висновок експерта; доказування; оцінка доказів.

Legal Grounds for Additional and Repeated Forensic Examinations in Administrative Proceedings

Olena Lunina

The grounds for ordering an additional and a repeated forensic examination in administrative cases are outlined and distinguished according to the nature of defects in the initial expert opinion. It is shown that an additional examination is used to remedy incompleteness and clarify findings, whereas a repeated examination is ordered when there are substantiated doubts as to the correctness, methodological reliability, or consistency of the opinion with the case materials. Practical criteria are identified to prevent abuse of expert examinations as a tool for delaying proceedings.

Keywords: additional forensic examination; repeated forensic examination; administrative cases; expert opinion; evidentiary process; evaluation of evidence.

В адміністративних справах інститут додаткової та повторної експертизи має прикладне значення саме тоді, коли первинний експертний висновок не знімає невизначеність щодо ключових фактів, а суд, з огляду на стандарт доказування та обов'язок повного з'ясування обставин, не може покласти його в основу рішення без додаткової перевірки або уточнення. Практика показує, що сторони часто сприймають експертизу як разову процесуальну дію, однак у складних категоріях спорів, податкових, митних, соціальних, земельних, містобудівних, первинний висновок нерідко є лише проміжним етапом, після якого суд оцінює не сам факт наявності експертного документа, а його здатність відповісти на питання справи настільки чітко, щоб виключити альтернативні пояснення та сумніви, які мають значення для результату.

Розмежування підстав додаткової та повторної експертизи слід будувати не за формальною назвою клопотання, а за характером дефекту первинного висновку. Додаткова експертиза є реакцією на непов-

ноту, коли висновок загалом придатний, але не охоплює всіх необхідних аспектів, не дає відповіді на частину поставлених питань, або потребує уточнення через недостатню конкретність. Повторна експертиза, навпаки, застосовується як інструмент контролю якості, коли є обґрунтовані сумніви у правильності первинного дослідження, у методичній надійності, у відповідності висновків вихідним даним, або коли виявлено істотні суперечності, які неможливо усунути шляхом пояснень експерта чи уточнення без нового незалежного дослідження.

Для додаткової експертизи найбільш типовою є ситуація, коли експерт формально відповів на питання, але відповідь не дає суду змоги застосувати її в доказуванні. Наприклад, експерт робить висновок про наявність або відсутність певного показника, але не розкриває, на підставі яких саме документів і розрахунків він дійшов такого результату, або не відображає логічний зв'язок між вихідними даними і висновком. У податкових спорах це може проявлятися як узагальнена

констатація, що розрахунок контролюючого органу є правильним або неправильним, без деталізації по періодах, показниках, первинних документах, джерелах даних і відтвореності обчислень. У містобудівних спорах це часто виглядає як висновок про відповідність параметрів проєкту певним вимогам, але без конкретизації фактичних вимірів і способу їх встановлення. Додаткова експертиза в таких випадках покликана не замінити первинну, а доповнити її відповідями, яких бракує для оцінки доказу. Аналогічно вона є виправданою, коли після отримання висновку до матеріалів справи долучено нові документи або об'єкти, що прямо стосуються предмета експертизи, а суд встановлює, що без їх аналізу висновок не може вважатися повним. Важливо, що додаткова експертиза є процесуально доречною лише тоді, коли проблема полягає саме в обсязі дослідження або в потребі уточнення, а не в недовірі до самого дослідження. Процесуальна можливість призначення експертизи і логіка оцінки висновку експерта як доказу в адміністративному процесі визначаються нормами Кодексу адміністративного судочинства України [1].

Повторна експертиза має іншу основу, це сумніви у правильності первинного висновку. Такі сумніви мають бути не декларативними, а аргументованими через виявлені порушення методики, логічні розриви, суперечності, або через невідповідність висновку матеріалам справи. На практиці повторна експертиза обґрунтовується, коли висновок містить внутрішні суперечності, наприклад, у дослідницькій частині описано одні вихідні дані, а в підсумку зроблено висновок, який з них не випливає, або коли експерт використовує методику без пояснення її застосовності до конкретного об'єкта, або ігнорує істотні документи, що прямо впливають на результат. Додатковим підґрунтям є ситуація, коли висновок вступає у суттєву колізію з іншими доказами, і така колізія не усувається простим допитом експерта, оскільки потребує нового дослідження, виконаного незалежно і з урахуванням усіх релевантних матеріалів. У податкових спорах це може бути конфлікт між експертним розрахунком та первинними документами бухгалтерського обліку, у зе-

мельних спорах це може бути колізія між експертною оцінкою меж і даними кадастру або геодезичних матеріалів. Практично важливо, що повторна експертиза частіше призначається тоді, коли суд бачить, що первинний висновок не просто неповний, а потенційно ненадійний як доказ, а отже не може бути основою для висновків суду без додаткового контролю.

Окремої уваги заслуговує межа між додатковою експертизою і процесуальною спробою сторони отримати інший результат шляхом повторення дослідження. Якщо сторона фактично не погоджується з висновком, але не демонструє методичних помилок або об'єктивних суперечностей, клопотання про повторну експертизу ризикує бути оціненим як таке, що спрямоване на затягування процесу. Саме тому для обох видів експертизи критичною є якість підготовки питання та матеріалів. Коли первинна експертиза була призначена з некоректними питаннями або з неповним масивом вихідних даних, наслідком стає або потреба у додатковій експертизі, або сумніви, що ведуть до повторної. Відомчі правила щодо підготовки матеріалів, постановки питань і організації експертного дослідження виконують тут роль практичного стандарту, який дозволяє відокремити об'єктивну необхідність повторної або додаткової експертизи від процесуальних маневрів [2].

Загальні засади судово експертної діяльності також мають значення для визначення підстав додаткової та повторної експертизи, оскільки вони окреслюють зміст експертної діяльності, вимоги до дослідження і статус експерта як суб'єкта спеціальних знань. У практичному сенсі це важливо тоді, коли сумніви у висновку пов'язані не лише з розрахунками чи логікою, а й з питаннями компетентності, дотримання меж спеціальних знань, або з тим, чи не вийшов експерт за межі фактичних питань у площину правових оцінок. Такі порушення здатні знецінити висновок як доказ і обґрунтувати необхідність повторної експертизи, виконаної у коректних межах [3].

Отже, додаткова і повторна експертиза є різними за метою та за підставами про-

цесуальними інструментами. Додаткова експертиза є доцільною тоді, коли суд бачить придатність первинного висновку в цілому, але потребує уточнення, деталізації або дослідження додаткових аспектів для завершення доказової картини. Повторна експертиза є виправданою тоді, коли існують аргументовані сумніви у надійності первинного висновку, які не усуваються поясненнями чи техніч-

ними уточненнями, і коли для встановлення факту необхідне нове незалежне дослідження. Практична ефективність обох механізмів залежить від здатності суду та сторін точно ідентифікувати проблему первинного висновку, сформулювати перевірочні фактичні питання, забезпечити повний масив матеріалів і не перетворювати інститут експертизи на спосіб процесуального затягування.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки і призначення судових експертиз : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 05.02.2026).